

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAVUZ DEMİR BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/39177

Karar Tarihi : 3/7/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : Yavuz DEMİR

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/7/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar şöyledir:

A. Ceza Davasına İlişkin Süreç

5. Silahlı terör örgütü propagandası yapma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 9/4/2019 tarihinde ifadesine başvurulmuş başvuru aynı gün serbest bırakılmıştır.

6. Muradiye Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 9/4/2019 tarihinde düzenlenen belgeye göre soruşturmayı yürüten kolluğa başvurunun ifadesinin alınmasını müteakip karakoldan serbest bırakılması talimatı verildiği, başvurunun gözaltına alınmasına ilişkin bir talimat ya da tespit bulunmadığı anlaşılmaktadır.

7. Açılan kamu davasının 15/1/2020 tarihli duruşmasında savunmasını sunan başvurusunun beyanları şu şekildedir:

"...Her ne kadar kolluk ifadem de suçta konu paylaşımların tarafımdan yapıldığını kabul etmiş isem de kolluk ifadem alındığı gün, karakoldan aradılar, bende karakola gittim. Karakola gittiğim de söz konusu hesabın bana ait olduğunu söyleyip ifadeyi imzalamam istendi. Bende korktuğum için kolluk evraklarını imzaladım..."

8. 15/1/2020 tarihinde başvurusunun beraatine karar verilmiştir. Gerekçeli kararda başvurusunun gözetimine alındığına ilişkin bir tespit bulunmadığı gibi karar duruşmasında ya da gerekçeli kararda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin üçüncü fıkrasının "*Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir.*" hükmü uyarınca başvurucuya bir bilgilendirmenin yapılmadığı görülmüştür.

9. Ağır Ceza Mahkemesi kararına yönelik istinaf talebi, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 10/7/2020 tarihinde temyiz kanun yolu açık olmak üzere reddedilmiştir.

10. Karara karşı temyiz yoluna gidilmemesi sonrası başvuru hakkındaki beraat kararı 4/9/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Tazminat Davasına İlişkin Süreç

11. Başvurucu, verilen beraat kararının kesinleşmesini müteakip uygulandığını iddia ettiği gözetim tedbiri nedeniyle tazminat davası açmıştır.

12. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 9/2/2021 tarihinde dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler ışığında davanın reddine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... İlgili belgelerin, dava dilekçesinin ve dosyanın incelenmesinde; Davanın 5271 sayılı yasa hükümlerine göre açılan maddi ve manevi tazminat talebine ilişkin olduğu, Van 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 27/11/2020 tarihli cevabı yazısında, davacı hakkında herhangi bir yakalama, gözetim kararı, serbest bırakma, tutuklama ve tahliye tutanağının bulunmadığı, 09/04/2019 tarihinde şüpheli sıfatı ile kollukta beyanı alınarak aynı gün tahkikat evraklarının Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderildiği, sanık hakkında mahkemelerinin 2019/185 esas sayılı dosyasında açılan davada 15/01/2020 tarihinde beraat kararı verildiği, bu kararın Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi tarafından 10/07/2020 tarihinde esastan reddine karar verilerek kesinleştiği belirtilmiştir. Yazı cevabı ekinde gönderilen soruşturmayla ilişkin davacı hakkında verilen talimatlar incelendiğinde, davacının şüpheli sıfatı ile ifadesinin alınmasından sonra karakoldan serbest bırakılmasına ilişkin Cumhuriyet Savcısı tarafından talimat verilmiş olduğu görülmüş, davacı hakkında gözetimine alma kararının bulunmadığı ve bu sebeple de davacının gözetimine alınmadığı mahkememizce anlaşılmış olduğundan, davacının tazminat istemine ilişkin CMK'nın 141. maddesindeki aranan yasal koşulların oluşmadığı anlaşılmakla, davacı Yavuz Demir'in maddi ve manevi tazminat talebinin CMK'nın 141.maddesi uyarınca reddine... [karar verildi.]"

13. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

14. Bölge Adliye Mahkemesi 16/6/2021 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi kararında usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

15. Başvurucu, nihai hükmü 27/7/2021 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

16. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayla yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler"

B. Uluslararası Hukuk

1. Sözleşme Metinleri

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özgürlük ve güvenlik hakkı" başlıklı 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İçtihadı

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında geçen "özgürlük" kavramı, kişinin fiziksel özgürlüğünü kapsamaktadır (Engel ve diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, 8/6/1976, § 58). AİHM, özgürlükten yoksun bırakmanın nesnel ve öznel iki unsurunun bulunduğunu belirtmektedir. Buna göre nesnel unsur, kişinin gözardı edilemeyecek uzunlukta bir süre boyunca sınırları belli bir yere kapatılması; öznel unsur ise bu kapatılmanın geçerli bir rızaya dayanmamasıdır (Storck/Almanya, B. No: 61603/00, 16/6/2005, § 74).

19. Fakat AİHM, Sözleşme anlamında "demokratik toplum"da, özgürlük hakkı salt tutulmaya rıza gösterdiği için bir kimsenin Sözleşme'nin korumasından yararlanma imkânının dışına çıkarılmasını meşru hâle getirmeyecek kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'e göre tutulma, ilgili şahıs rıza gösterse bile 5. maddeyi ihlal edebilir. Kişinin başta gösterdiği rıza ile karakola gitmesi ya da götürülmesi hâllerinde dahi baştaki rızanın varlığı kişinin özgürlüğünden yoksun kalıp kalmadığı yani kişinin fiziksel özgürlüğüne yönelik bir müdahale bulunup bulunmadığı hususunda belirleyici değildir (Venskutė/Litvanya, B. No: 10645/08, 11/12/2012; De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika, B.

No:2832/66, ..., 18/6/1971, § 65; bir kimsenin tanıklığına başvurulması amacıyla tutulmasına ilişkin olarak bkz. *Osyenko/Ukrayna*, B. No: 4634/04, 9/11/2010, §§ 48,49). Kişinin tutmanın başında gösterdiği rıza her zaman için geri alınabilir (*Van der Leer/Hollanda*, B. No: 11509/85, 21/2/1990, § 30).

20. AİHM'e göre kişilerin fiziksel özgürlüğünün konu edildiği Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının amacı hiç kimsenin özgürlüğünden keyfi bir biçimde mahrum bırakılmamasını güvence altına almaktır. Yalnızca seyahat özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ise bu maddenin değil Sözleşme'ye ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin kapsamına girmektedir. Bununla birlikte özgürlükten mahrum bırakma ve özgürlüğün kısıtlanması arasındaki fark esasa ya da niteliğe ilişkin olmayıp bir derece ya da yoğunluk farkıdır. Bir kimsenin 5. madde anlamında özgürlüğünden mahrum bırakılıp bırakılmadığının değerlendirilmesinde somut olayın özelliklerinin yanı sıra uygulanan tedbirin çeşidi, süresi, etkileri ve uygulanma şekli gibi çeşitli faktörlerin dikkate alınması gerekir (*Guzzardi/İtalya*, B. No: 7367/76, 6/11/1980, §§ 92, 93).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 3/7/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, hakkında uygulandığını iddia ettiği gözaltı tedbiri nedeniyle açtığı tazminat davasının reddedilmesinden yakınmış; bu gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

23. Bakanlık görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne katılmadığını belirtmiş ve ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması*" başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

25. Anayasa'nın "*Kişi hürriyeti ve güvenliği*" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike

teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlارına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlanmanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasının reddedilmesinden yakınmaktadır. Somut olayda başvurunun şikâyetinin özü uygulandığını iddia ettiği gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasının reddine ilişkin olduğundan iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Anayasa Mahkemesinin *Gülseren Çıtak* ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023, §§ 36-39) kararındaki ilkeler uyarınca başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası bakımından başvuru yollarının tüketildiği kabul edilmiştir. Öte yandan iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olup olmadığı bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir.

a. Genel İlkeler

28. Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiş olan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bireylerin keyfi olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarını önlemeye yönelik güvenceler içeren temel bir hak niteliğindedir (*Erdem Gül ve Can Dundar* [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62).

29. Anayasa'nın 19. maddesinin metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki sınırlama sebeplerinin kişilerin fiziksel özgürlüklerine ilişkin olduğu, ayrıca devam eden fıkralardaki güvencelerin de fiziki olarak hürriyetinden yoksun bırakılmış kişiler bakımından getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının güvence altına aldığı şey bireylerin yalnızca fiziksel özgürlüğüdür (*Galip Ögüt* [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017 § 35).

30. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tazminat hakkının doğabilmesi için kişinin anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulduğunun derece mahkemelerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir (*M.E. T2. B.*, B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 46).

31. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hürriyetten yoksun bırakma kavramını tanımlamıştır. Buna göre hürriyetten yoksun bırakma, bir kimsenin kısıtlı bir alanda ihmal edilemeyecek bir süre için tutulması ve bu kişinin söz konusu tutmaya rıza göstermemiş olması şeklinde ifade edilebilecek iki unsuru içermektedir (*Cüneyt Kartal* [2. B.], B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 17, *Galip Ögüt*, § 34). Kişinin kendi rızasıyla fiziksel özgürlüğünden mahrum kaldığı hallerde söz konusu rızanın tutma süresince mevcut olması gereklidir. Kişinin başta gösterdiği rızanın daha sonra ortadan kalktığı tutmalarda eğer tutma ihmal edilemeyecek bir süre devam etmiş ise kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında bir müdahalenin varlığı gündeme gelecektir (benzer mahiyette bkz. *Abdulkadir Yapuquan* [GK], B. No: 2016/35009, 2/5/2019, § 128).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda başvuru 9/4/2019 tarihinde ifadesinin alınmasının ardından serbest bırakılmış, hakkında yapılan yargılama sonrası beraat kararı verilmesi üzerine tazminat davası açmıştır. Başvurucu açtığı tazminat davasında hakkında gözaltı tedbirinin uygulandığını iddia etmesine rağmen hakkındaki ceza davasında yapılan davet üzerine karakola gittiğini belirtmiştir (bkz. § 7). Dosya kapsamındaki belgelere göre de Başsavcılık tarafından başvurunun ifadesinin alınmasını müteakip serbest bırakılması talimatının verildiği, başvurunun da ifadesinin alınmasını müteakip karakoldan ayrıldığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 5-7). Bununla birlikte başvurunun yapılan davet sonrası gittiği karakolda ifade vermeden önce bekletildiğine, ifade sonrası soruşturmaya ilişkin usuli bir işlem nedeniyle tutulmaya devam edildiğine veya rızası dışında karakoldan ayrılmasına izin verilmediğine yönelik bir şikâyeti de bulunmamaktadır. Dolayısıyla şu hâlde başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale oluşturacak şekilde hareket serbestisinin kısıtlandığını kabul etmek mümkün değildir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Canan Çelik* [2. B.], B. No: 2021/31418, 27/2/2024, § 25).

33. Nitekim somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi de başvurunun yürütülen soruşturmada rızası dışında hürriyetinden yoksun bırakılmadığını, verilen bir gözaltı kararı ve dolayısıyla uygulanan bir gözaltı tedbiri bulunmadığını ifade ederek yukarıda belirtilen

bağlamlarda tazminat davasının reddine karar vermiştir (bkz. § 12). Bu doğrultuda rızası dışında fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakılmadığı anlaşılan başvurunun açtığı tazminat davasının reddi yönünde verilen Ağır Ceza Mahkemesi kararında ilgili ve yeterli gerekçe bulunduğu ve kararın bariz takdir hatası ya da açık bir keyfilik içermediği değerlendirilmiştir.

34. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası bağlamındaki tazminat hakkı ancak maddenin ilk sekiz fıkrasındaki esaslara aykırı bir durumun varlığı hâlinde söz konusu olabileceğinden ve somut olayda başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 3/7/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.